

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

SENIOR FASE

GRAAD 9

NOVEMBER 2014

**LEWENSORIËNTERING
MEMORANDUM**

PUNTE: 70

Hierdie memorandum bestaan uit 7 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	D ✓	(1)
	1.1.2	C ✓	(1)
	1.1.3	C ✓	(1)
	1.1.4	A ✓	(1)
	1.1.5	B ✓	(1)
	1.1.6	A ✓	(1)
	1.1.7	B ✓	(1)
	1.1.8	D ✓	(1)
	1.1.9	D ✓	(1)
	1.1.10	C ✓	(1)
1.2	1.2.1	vrywilligerdiens ✓	(1)
	1.2.2	tyd ✓	(1)
	1.2.3	energie ✓	(1)
	1.2.4	sosiale ✓	(1)
	1.2.5	finansiële ✓	(1)
	1.3.1	E ✓	(1)
	1.3.2	D ✓	(1)
	1.3.3	C ✓	(1)
	1.3.4	B ✓	(1)
	1.3.5	A ✓	(1)
1.4	1.4.1	Onwaar ✓	(1)
	1.4.2	Onwaar ✓	(1)
	1.4.3	Waar ✓	(1)
	1.4.4	Waar ✓	(1)
	1.4.5	Waar ✓	(1)

TOTAAL AFDELING A: 25

AFDELING B (VERPLIGTEND)**VRAAG 2**

- 2.1 • Selfmishandeling/selfverminking ✓
 • Liggaamlike mishandeling ✓
 • Seksuele mishandeling ✓
 • Verbale mishandeling ✓ (Enige 2 x 1) (2)
- 2.2 Verkragting is 'n geweldsmisdaad. ✓ Persone verkrag omdat die daad hulle sterk ✓ en belangrik laat voel. ✓ (Enige 2 x 1) (2)
- 2.3 **Persone wat slagoffers van verkragting was kan waarskynlik:**
 • 'n Seksueel oordraagbare infeksie kry ✓
 • Positief vir MIV toets ✓
 • Aan depressie lei of ✓
 • Selfmoord oorweeg ✓
 • Hulle is bang en ✓
 • Vind dit moeilik om later in hulle lewe verhoudings te hê ✓ (Enige 3 x 1) (3)
- 2.4 • Ann kan vir berading gaan ✓
 • Sy kan met iemand praat wie se vertrou bv., LO onderwyser/es, predikant by die kerk ens. ✓
 • Sy kan by 'n ondersteuningsgroep aansluit ✓
 • Sy kan met haar dokter gesels en miskien antidepressante kry. ✓
 • Sy moet leer om haarself te vergewe ✓
 • Sy moet besef dat sy nie te blameer is nie – sy is die slagoffer ✓
 • Sy moet simpatiek teenoor haarself wees ✓
 • Besef dat sy verdien om met respek behandel te word ✓
 • Soek advies/kontak verkillende organisasies bv., Love Life, Child Victims of sexual, emotional and physical abuse, Rape Crisis etc. ✓
 (Enige ander relevant korrek antwoord.) (Enige 3 x 1) (3)

[10]**VRAAG 3**

- 3.1 Afknouery kan gedefinieer word as 'n doelbewuste daad van aggressie of manipulasie. Dit vind plaas wanneer herhaalde, sistematiese en kwetsende woorde of gedrag deur een persoon aan 'n ander oorgedra word. OF Afknouery is wanneer iemand of 'n groep leerders met meer gesag herhaaldelik en met voorbedagte rede 'n ander persoon of groep leerders seermaak of skade berokken. OF Herhaaldelik 'n persoon aan misbruik blootstel. ✓✓
 (Punte word gegee as die leerder misbruik of mag noem.) (2)

- 3.2
- Fisiese probleem soos verkoue en hoes ✓
  - Seer kele ✓
  - Swak eetlus ✓
  - Slaapwandelary ✓
  - Onwillig om skool toe en sekere plekke te gaan ✓
  - Swyg oor wat by skool gebeur ✓
  - Onttrekking/sosiale isolasie ✓
  - Slaapprobleme ✓
  - Verloor gereeld of beskadig besittings ✓
  - 'n Skielike afname in akademiese prestasie ✓
  - Swak/lae selfbeeld ✓
  - Konsentrasie probleem ✓
  - Stil, depressief ✓
  - Onrustig/geïrriteer, angstig ✓
  - Die leerder het slegs 'n paar vriende of geen vriende met wie hy/sy tyd deurbring ✓
  - Sommige neem wapens skool toe as beskerming ✓
  - Sommige mag selfmoord oorweeg as die enigste uitweg. ✓ (Enige 3 x 1) (3)
- [5]**

VRAAG 4

- 4.1 Mahatma Gandhi was die vader van die Indiese onafhanklikheidsbeweging. ✓ (1)
- 4.2 Wraak bereik niks nie; dit lei net tot 'n gewelddadige kringloop van woede en aggressie. ✓✓ (2)
- 4.3 Nelson Mandela was nie bereid om apartheid met geweld teen te staan nie. ✓
Hy het geglo passiewe weerstand sal die apartheidsregering uiteindelik tot 'n val bring. ✓ Selfs wanneer hy weerspreek en teengestaan is, het sy benadering dieselfde gebly. ✓ (Enige 2 x 1) (2)
- [5]**

VRAAG 5

- 5.1 Na Graad 9, kan leerders 'n Nasionale Senior Sertifikaat ✓ of 'n Nasionale Vaardigheidsertifikaat verwerf. ✓ (2)
- 5.2 Die Nasionale Vaardigheidsertifikaat en die Nasionale Senior Sertifikaat is albei Vlak 4-kwalifikasies. ✓ Albei kan leerders die geleentheid gee om hoëronderwyskwalifikasies te verwerf. Die NVS is 'n loopbaangerigte kwalifikasie wat leerders kennis en vaardighede gee ✓ wat met 'n bepaalde loopbaanveld verband hou ✓ bv. Ingenieurswese, Bemaking, Gasvryheid, Reis en Toerisme. Dit word deur VOO-kolleges aangebied ✓ Die NSS is 'n algemene akademiese kwalifikasie wat by skole aangebied word. ✓ (Enige 3 x 1) (3)
- [5]**

TOTAAL AFDELING B: 25

AFDELING C**VRAAG 6 (KEUSEVRAAG)**

Tienerswangerskap affekteer nie net die ma nie, maar ook die baba:

- Babas staan 'n groter kans om prematuur/vroeg-gebore te word ✓✓
- het 'n lae geboortegewig en ✓✓
- is oor die algemeen nie so gesond soos babas wat gebore word vir mense wat ouer is nie. ✓✓
- Babas wat gebore word vir 'n ma wat 15 of jonger is staan twee keer 'n groter kans om vroeg in hulle lewe mishandel of verwaarloos te word omdat hulle ouers nie emosioneel volwasse genoeg is vir hulle rol as ouers nie. ✓✓
- Kinders van tienerouers is meer geneig om op skool te sukkel en die skool vroeg te verlaat. ✓✓
- Hulle kan gedragsprobleme ontwikkel soos om te baklei, dwelms te gebruik en misdade te pleeg. ✓✓
- Hulle loop 'n groter risiko om self tienerouers te word. ✓✓
- Hierdie kinders word ook onderwerp aan swak voeding, omdat die moeder nie kan bekostig om behoorlik vir die baba te sorg nie. ✓✓
- Babas van tienerouers kry dalk nie die nodige aandag nie omdat die ouers vies is oor hulle verlies aan vryheid en nie hulle tyd wil opoffer nie. ✓✓ (Enige 5 x 2)

[10]**EN/OF****VRAAG 7 (KEUSEVRAAG)****Depressie**

Wat depressie is: Depressie is 'n siekte wat deur 'n chemiese wanbalans veroorsaak word. Depressie word deur streshormone veroorsaak. ✓✓

'n Behandelbare sielkundige siekte wat gekenmerk word deur 'n terneergedrukte gemoedstemming en gevoelens van hopeloosheid. ✓✓

'n Mediese toestand wat jou baie ongelukkig en angstig maak. ✓✓

(Enige een definisie korrek)

(2)

Oorsake van depressie

Baie kinders en adolessente ontwikkel depressief na 'n traumatiese gebeurtenis. ✓

Dit kan ook deur 'n kombinasie van genetiese faktore en mense se omstandighede veroorsaak word. ✓ Voorbeelde is: probleme om by die skool in te pas, ✓

verbrokkeling van tradisionele gesinstrukture, ✓finansiële probleme in die familie, ✓werkloosheid, ✓ misdad, ✓ dwelmmisbruik, ✓ afknouery, ✓ druk om goed te doen op skool, ✓ sosiale status met portuur, ✓ jou seksuele oriëntasie, ✓ seksuele of geestelike mishandeling, ✓ en om 'n propvol skedule te hanteer. ✓ (Enige 2 x 1)

(2)

Tekens van depressie

Depressie raak iemand liggaamlik, geestelik en emosioneel. ✓ Dit word dikwels gekenmerk deur 'n swak selfbeeld, ✓ langdurige hartseer, ✓ of 'n gebrek aan energie. ✓ Mense ervaar depressie verskillend, party voel lusteloos, ✓ leeg en apaties, ✓ ander is geïrriteerd, ✓ kwaad en soms aggressief, ✓ gevoelens van hopeloosheid en waardeloosheid, ✓ altyd moeg, ✓ slaap nie genoeg nie, ✓ eet nie behoorlik nie, ✓ vergeetagtig, ✓ 'n skielike daling in skoolpunte, ✓ konsentreer nie, ✓ rusteloosheid, ✓ geen belangstelling in aktiwiteite, ✓ geen entoesiasme, ✓ huil om geen rede, ✓ is negatief oor die lewe, ✓ dink aan die dood, ✓ vermy vriende, ✓ huil baie, ✓ het 'n gebrek aan motivering, ✓ onttrek van mense, ✓ skuldgevoel, ✓ is vyandig teenoor mense, ✓ vol skete. ✓

(Enige 6 x 1) (6)

[10]**EN/OF****VRAAG 8 (KEUSEVRAAG)****NASIONALE JEUGDAG (16 JUNIE 1976)**

Op hierdie dag 16 Junie 1976, ✓✓het duisende swart studente ✓✓in Soweto geprotesteer teen die stelsel van Bantoe-onderwys met Afrikaans ✓✓as die medium van onderrig. ✓✓ Die volgende agt maande het gewelddadige opstande en botsings met die polisie regoor Suid-Afrika plaasgevind, ✓✓waarin honderde jeugdige hul lewens verloor het. ✓✓ Jeugdag herdenk al die jong mense ✓✓ wat deel was van die stryd teen apartheid en Bantoe-onderwys van daardie tyd. ✓✓ Die Bantoe-onderwyswet het destyds bestaan om swart Suid-Afrikaners te weerhou van onderrig vir geskoolde beroepe. ✓✓ Suid-Afrikaners herdenk die durf/moed van die jeug wat die behoefte vir beter opvoeding gedemonstreer het en die val van apartheid teweeg te bring. ✓✓ Jeugdag herinner alle Suid-Afrikaners aan die jongmense en andere wat hul lewens verloor het in hul stryd teen afsonderlike en ongelyke opvoeding vir Suid-Afrikaanse kinders. ✓✓ Dit plaas ook vandag die kwessie van opvoeding op die voorgrond. ✓✓ Die jeug het in opstand gekom teen 'n sisteem waarbinne hulle swak fasiliteite ✓✓ oorvol klasse en swak toegeruste klaskamers, ✓✓swak bestuur van skole ✓✓ en skoolliggame met onderwysers wat nie deeglik opgelei is nie, moes trotseer. ✓✓ Die jeug is die toekoms van môre en mag hulle hul konstitusionele regte geniet soos uiteengesit in die onderafdeling van die Regte van Kinders van die Menseregte in die Grondwet. ✓✓

(Enige 3 x 2) (6)

Tydens die opstande was leerders se reg tot lewe, ✓✓vryheid van spraak/uitdrukking, ✓✓ opvoeding ✓✓ en vreedsame verset deur die polisie onderdruk. ✓✓

(Enige 2 x 2) (4)

[10]**TOTAAL AFDELING C: 20****GROOTTOTAAL: 70**

MERKRUBRIEK VIR AFDELING C

VLAK	1	2	3	4
KRITERIA	Die antwoord is nie duidelik of relevant tot die vraag nie. Daar is geen begrip van die vraag of daar is min insig in dit.	Die antwoord is duidelik, relevant maar is onvoldoende.	Die antwoord is bevredigend en insiggewend.	Uitstekende antwoord
PUNT	0–2	3–4	5–7	8–10
PUNT BEHAAL				